

innhold

Importert kraft gir mindre forurensning

Statoil innrømmer at det i fremtiden vil skape mindre forurensning å importere elektrisitet fra utlandet, enn ved produksjon i gasskraftverk.

Side 3

Gift i generasjoner

Tre generasjoner briter er testet for innhold av miljøgifter, og de yngste kommer dårligst ut.

Side 4

Nye verstinger

Nye miljøgifter kan gjøre mer skade enn PCB og dioksiner, viser en undersøkelse av polarmåker på Bjørnøya.

Side 6

Ozon hemmer

Bakkenær ozon hemmer veksten til bjørka.

Side 6

13 områder vernes

Økte bevilgninger til skogvern gjør at 13 nye skogområder blir foreslått vernet i høst. Men i Nordland har Statskog havnet i konflikt etter skogshogst.

Side 7

Dommedagsprofetier

— Vi som er opptatt av miljø bør ta til motmæle mot useriøse dommedagsprofetier, skriver Bjart Holstmark i en kommentar.

Side 10

Miljøgiftene PFAS: Finnes overalt - og forsvinner ikke



(Foto: Jan Djenner/Santoro)

De største konsentrasjonene av miljøgiftgruppen PFAS er målt i sigevann fra søppelfyllinger og i kloakk.

Den nye miljøgiftgruppen PFAS er overalt i miljøet, viser en ny nordisk rapport. Stoffene er ekstremt giftige, og enkelte brytes overhodet ikke ned i kroppen eller naturen. Sigevann fra søppelfyllinger og kloakk inneholder de høyeste konsentrasjonene.

Side 3

leder

Et forvarsel

Både i denne og forrige utgave av Natur & miljø Bulletin kan du lese sjokkerende fortellinger om miljøgifter i Nordområdene. I polarmåker på Bjørnøya viser det seg at nye miljøgifter som oksyk-lordan og HCB kan ha alvorligere effekt enn PCB, som hittil har fått versting-stempelet.

Fokus på miljøgifter i arktiske strøk er interessant. Vær og vind sørger for at store deler av forurensningen havner nettopp i nordområdene. Dermed kan slike studier gi et forvarsel om hva vi etter hvert kan vente oss lenger sør.

Likevel er det merkelig lite oppmerksomhet rundt disse giftene på fastlandet. Hvor finner vi de "nye" miljøgiftene og ikke minst: Hvordan virker de, når de etter hvert hoper seg opp i mennesker og dyr?

Studien vi omtaler på side 4 viser et alarmerende høyt nivå av miljøgifter i britiske barn, voksne og eldre. Langtidseffektene av å ha opptil 75 slike gifter innendørs samtidig, er imidlertid ikke kjent. For mange av giftene vet man ikke engang hvilke effekter de kan ha hver for seg.

På side 5 omtaler vi miljøgiften PFOS som er funnet i hver eneste prøve forskerne har tatt i Norge. Den svenske kjemikalieinspeksjonen har foreslått å forby giften. I Norge har Statens forurensningstilsyn kommet med et vagt krav om "regulering" av giften.

Betyr det at forurensningstilsynet mener nordmenn tåler miljøgiften bedre enn svenskene?



Andelen elektrisitet fra fornybare kilder vil faktisk synke, ifølge regjeringen.

Mer fossil energi

Om seks år skal 90 prosent av det norske el-forbruket dekkes av fornybar energi. I dag produseres over 99 prosent fra fornybare kilder.

Andelen ikke-fornybar energi kan komme til å stige de nærmeste årene, dersom vi skal tro regjeringen. I forbindelse med at regjeringen skal implementere EUs direktiv om fornybar energi, settes målet om fornybar elektrisitet til 90 prosent.

Den fossilt produserte elektrisiteten kan enten komme fra import, eller produseres i Norge. Samtidig lover regjeringen at halvparten av veksten i el-forbruket skal dekkes ved utbygging av fornybar energi i Norge.

Mer klimagasser i atmosfæren

Målinger på Svalbard viser at konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren øker.

Størst er økningen i konsentrasjonene av HFK-125 og HFK-

134a, som var på hele 25 prosent fra 2002 til 2003. Dette er sannsynligvis en konsekvens av utfasingen av ozonnedbrytende klorfluorkarboner (KFK) under Montrealprotokollen, fordi HFK-er benyttes som erstatnings-

— Klimaproblemet ikke løst



Leder for FNs klimapanel (IPCC), Rajendra Pachauri, minner om klimaproblemene ikke er løst - selv om Kyoto-avtalen trer i kraft.

Lederen for FNs klimapanel (IPCC) er fornøyd med at det russiske parlamentet nå har ratifisert Kyoto-protokollen. Men selv om avtalen nå vil tre i kraft, må vi ikke tro at problemet er løst, sier Rajendra Pachauri til nyhetsbyrået Reuters.

— Kyoto er ikke nok, sier Pachauri og minner om at CO₂-innholdet i atmosfæren har økt med 30 prosent siden starten av 1700-tallet.

Kyoto-protokollen skal begrense utslippene fra i-land med 5,2 prosent fra 1990 til perioden 2008-12. Avtalen vil tre i kraft i begynnelsen av neste år i de 126 landene som hittil har ratifisert.

stoffer for KFK, melder Statens forurensningstilsyn.

For CO₂ var økningen på 0,3 prosent fra 2002 til 2003, mens metan, den nest viktigste drivhusgassen, økte med én prosent fra 2002 til 2003.

Miljøstrender på Kanariøyene

Nå kan også de miljøbevisste reise til Syden uten å få dårlig samvittighet. EU-initiativet "Det blå badeflagg" har nådd Kanariøyene, melder Tønsbergs Blad med nyhetsbyrået APB som

kilde. Hele sju strender skal ha utmerket seg med godt miljøfokus og rent badevann. De

fleste av disse strendene skal være lett tilgjengelig for norske charterturister.

notiser

Mer miljøvennlig med importert kraft etter 2012

Etter 2012 vil importert elektrisitet føre til mindre forurensning enn norsk gasskraft. Det viser beregninger Statoil offentliggjør.

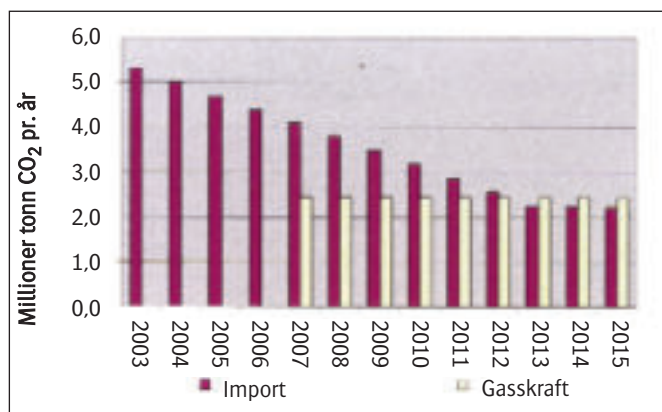
AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Etter 2012 vil det skape mindre forurensning å importere energien, enn å produsere den på Tjeldbergodden. Årsaken er at utslippene fra Statoils planlagte gasskraftverk på Tjeldbergodden vil være på 2,5 millioner tonn CO₂ årlig, mens utslippene ved å produsere kraft i andre land vil gå ned.

Det kommer frem i Statoils konsekvensutredning, som er ute på høring frem til 1. november. Tallene er hentet fra en rapport utarbeidet av Oljedirektoratet og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) (Se egen sak).

— ERSTATTER IKKE KULLKRAFT

— Argumentet om at gasskraft erstatter kullkraft faller helt sammen om man legger de tallene Statoil selv bruker i sin søknad til grunn. Tallene viser at det er mer miljøvennlig å importere kraft enn å bygge forurensende gasskraftverk, sier nestleder Lars



CO₂-utslipp ved import av kraft, sammenlignet med utslipp fra gasskraftverk på Tjeldbergodden. (Illustrasjon: Statoil/N&M Bulletin)

Haltbrekken i Norges Naturvernforbund. Han minner om at et gasskraftverk på Tjeldbergodden vil slippe ut 2,5 millioner tonn CO₂ i 25 år.

— I dette tidsperspektivet vil gasskraft være mer forurensende enn å importere kraft.

— MARGINAL FORSKJELL

— Effekten av å bygge et gasskraftverk nå er høy, sett med globale øyne, fordi den tilsvarende mengde kraft produsert

utenfor Norge vil ha større utslipp, sier informasjonsdirektør Rannveig S. Stangeland i Statoil.

— Men tabellen viser at etter

2012 vil utslippene fra norsk gasskraft være høyere enn utslippene fra importert kraft?

— Ja, men forskjellen er marginal. Det er gass som i stor grad både hjemme og ute er nøkkelen til å få ned CO₂-utslippene. Gass er det reneste fossile brenselet vi har. Vi må dessuten ha i mente at NVE/ODs prognose for utslipp fra importert kraft bygger på en svært optimistisk forutsetning; nemlig at all importert kraft fra 2013 er like ren som gasskraft, og at virkningsgraden i 2013 er forbedret i forhold til dagens gasskraftverk. Stangeland påpeker at det også er overføringstap, dersom man skal eksportere gass og importere elektrisitet.

UTSLIPP FRA GASSKRAFTVERK

- Statoils planlagte gasskraftverk på Tjeldbergodden vil slippe ut nærmere 2,5 millioner tonn CO₂ årlig. EI-produksjonen blir på 6,75 TWh.
- Dersom kraftverket står klart i 2007, vil det ifølge Statoil bidra til å redusere utslippene av CO₂ med til sammen 4,5 millioner tonn frem til 2012.
- Utslippene fra å importere like mye kraft vil i årene etter 2012 ligge på om lag 2,2 millioner tonn årlig.

Usikkert hvordan gasskraft påvirker utslipp

Hvordan norsk gasskraft vil påvirke europeiske utslipp i fremtiden er høyst usikkert, ifølge Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

— Det er veldig vanskelig å si dette klart, sier sjefingeniør Kjell Thorsen i NVE.

For to år siden vurderte NVE og Oljedirektoratet effekten av å forsyne oljeplattformene til havs med strøm fra land. Med i denne vurderingen var også utslippene fra importert kraft, sammenlignet med gasskraft.

Her tar de utgangspunkt i at dagens ekstra energiproduksjon i utlandet kommer fra kullkraft. I fremtiden vil den i større grad komme fra gasskraft og fornybar energi. Gjennomsnittlige utslipp fra kraft som vi importerer antas etter 2012 å være noe i underkant av utslippene fra strømproduksjon med norsk gasskraft

med dagens teknologi.

— I dag importerer vi kullkraft og hvis vi hadde et gasskraftverk som produserte fra i morgen, ville det fortrenge kullkraften, men i det langsiktige perspektivet, når gasskraft påvirker både investeringer og forbruk blir det usikkert, sier Thorsen. Han peker på følgende

mulige langsiktige konsekvenser:

— Effekten av at vi øker tilbudet, kan være at Norge eller andre land ikke bygger ut det som eller var tenkt, også av fornybar energi. Da blir det høyst diskutabelt om vi reduserer CO₂-utslippene. En annen effekt kan være at prisen går ned og totalforbruket øker.

Giftige generasjoner

I tre nålevende generasjoner er det funnet opptil 75 problematiske kjemikalier. Hos de yngste, barn ned til ni år, er det flere og mer av en rekke av kjemikaliene.

ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Barn ned til ni år har 75 ulike kjemikalier i kroppen. Dette kommer fram i en nylig laget rapport fra britiske WWF i samarbeid med investeringsbanken Co-operative Bank.

Totalt ble de 33 personene som er med i undersøkelsen målt for 104 kjemiske menneskeskapte stoffer. Resultatet for bestemødrene var at de hadde 56 ulike kjemiske stoffer i kroppen, mens foreldregenerasjonen hadde 75 kjemikalier.



Miljøcocktail: Den gjennomsnittlige brite har 75 ulike "slemme" kjemikalier i kroppen. WWF er bekymret fordi ingen vet effekten av denne kjemikaliesuppen.

— BEKYMRRINGSFULLE RESULTATER

— Disse resultatene er ekstremt bekymringsfulle på grunn av de ukjente langtidseffektene for storparten av de industrielle kjemikaliene mennesker er utsatt for, sier Justin Woolford. Han er kampanjedirektør for helse og kjemikalier i WWF i Storbritannia.

— De fleste av disse stoffene er vanskelig å bryte ned. Samtidig er barn svært følsomme for kjemikalier, sier Philippe Grandjean til Politiken. Han er professor i Miljømedisin ved Syd-

dansk Universitet samt Harvard i USA.

MYE GIFT I BARN

Barna i denne undersøkelsen har høyere konsentrasjoner av blant annet bromerte flammehemmere og perfluorinerte kjemikalier. Stoffene finnes omtrent i alt vi omgir oss med fra møbler, klær, tepper, elektriske artikler til flekkfjerningsmidler. De skadelige virkningene av stoffene har fått varselampene til å blinke illrødt de siste årene ettersom

kunnskapen om effektene av dem har økt.

PFOS, som er den vanligste av de perfluorinerte kjemikaliene, har blant annet ikke vist noe tegn på å bli brutt ned i naturen. Samtidig hopper stoffet seg opp i næringskjeden som andre miljøgifter og er både ekstremt giftig samtidig som det passer som nøkler i låsene til en rekke prosesser i kroppen.

SÆDDREPENDE STOFF?

Ftalater, en stoffgruppe som

brukes hyppig til å bløtgjøre plast, er også tilstede i de 33 personene som ble testet til rapporten. Ftalater brukes i kosmetikk og leketøy blant annet, og stoffgruppen er kjent for å være hormonhermende. Det vil si at stoffet i kroppen til et menneske vil ta plassen til hormoner enten når det transporteres i blodbanen, eller i de organene hormonet skal virke. Dette kan potensielt få særdeles alvorlige konsekvenser, og ftalatene er mistenkt for å føre til dårligere sæd kvalitet for gutter og for tidlig pubertet hos jenter.

PASSER INN

Selv om antall personer som ble undersøkt i denne studien er lavt, stemmer det med resultater fra lignende undersøkelser, sier Grandjean.

Han er som de fleste andre på området bekymret for cocktail-effektene, det vil si hvilken virkning alle de 75 ulike kjemikaliene har når de virker sammen i kroppen til barn og voksne.

Politiken skriver at det er mulig at miljøgifter kan bidra til de stadige økende tilfellene av bryst-, testikkel- og prostatakrefte.

Høyst i spedbarn i Norge

— Generelt vet vi at de høyeste nivåene av miljøgifter finnes i spedbarn. Årsaken er at spedbarnet bare får morsmelk fram til det er et halvt eller ett år, sier Georg Becher, forsker ved Divisjon for miljømedisin på Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Han kjenner ikke inngående til studien til WWF, men så vidt

han vet om er det ikke gjort lignende målinger av miljøgifter i mennesker i Norge.

Likevel fokuseres det på miljøgifter i mennesker i to pågående studier i Norge i dag, forteller Becher. Den ene studien tar for seg morsmelk og hvordan miljøgifter i melken påvirker barnet.

Målinger av miljøgifter i morsmelk i Norge og Sverige de senere årene viser at andelen miljøgifter i melken øker dramatisk. Folkehelseinstituttet fant 58 prosent mer bromerte flammehemmere i morsmelk i 2001 sammenlignet med 1993. En svensk rapport viser at innholdet av bromerte flammehemmere i

brystmelk er 50 ganger de siste 25 årene, skriver Politiken.

I den andre studien prøver forskerne å kartlegge hvorvidt et kosthold på fisk og vilt, som inneholder mye miljøgifter, påvirker mennesket.

Fluorerte kjemikalier florerer

Den nye miljøgiftgruppen PFAS finnes overalt hvor du snur og vender deg i miljøet; i fisk, kloakk, vann, isbjørn og mennesker. Dette viser en ny nordisk rapport. Stoffene er per i dag lovlige, selv om SFT vil ha regulering.

ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

PFAS er forkortelse for perfluoralkylstoffer, og omfavner mange ulike kjemiske fluorerte forbindelser som i dag blir regnet som alvorlige miljøgifter. De kjente miljøgiftene PCB og DDT kan være som små, snille gutter å regne i forhold til noen av PFAS'ene.

En undergruppe av PFAS, PFOS (perfluoroktansulfonat) og PFOS-relaterte forbindelser, får særlig varselampene til å gå av. Årsaken er at stoffene ikke viser noen tegn på å brytes ned i naturen, de er ekstremt giftige og de hopper seg opp i miljøet.

Kan menneskeheten ha laget seg et evig problem?

PFAS ER OVERALT

PFAS er hvor du er, konkluderer en nordisk rapport som akkurat er publisert. Rapporten har kartlagt nivåene av PFAS i miljøet i de nordiske landene, og den er bestilt av Nordisk Ministerråd.

Faktisk var det ikke en eneste



15 tonn PFAS brukes i brannslukningsmidler i Norge årlig. (Foto: freefoto.com)

av prøvene som forskerne bak rapporten tok som ikke inneholdt en PFAS eller to.

MEST I KLOAKK OG SIGEVANN

De høyeste konsentrasjonene av PFAS i det nordiske miljøet er å finne i kloakk og sigevannsprøver fra avfallsfyllinger.

"(...) noe som kan tyde på at dette er viktige menneskeskapte primærkilder for utslipp og spredning av PFAS i det nordiske miljø", står det å lese i rapporten. Men spredning med

vind, luft og nedbør er også viktige kilder for PFAS i miljøet, i og med at stoffene finnes i dyr i Arktis og i røye på Færøyene.

I OMLØP I FEMTI ÅR

PFOS-ene, de mest helse- og miljøfarlige av PFAS-ene, har vært laget siden 1950-tallet, og det lages årlig 9000 tonn av stoffet verden over.

PFOS brukes i alt fra overflatebehandling av tepper, klær, lærprodukter og papir til framstilling av spesialkjemikalier som brannslukningspum, lim, farger og insekticider.

BRANNSLUKKINGSMIDLER

Ifølge SFT produseres ikke PFAS i Norge overhodet. Årlig brukes likevel 26 tonn PFAS i Norge, og de største bruksområdene er brannslukningsmidler og impregnering av klær.

15 tonn PFAS brukes i brannslukningsmidler (Aqueous Film Forming Foams, AFFFs) til å slukke branner på oljeplattformer, tankere, oljeraffinerier og på flyplasser. Syv til ti tonn brukes til tekstilbeskyttelse, for eksempel til Gore Tex-membraner.

ANNONSE



Norsk Oljevernforening For Operatørselskap

NOFO eies av oljeselskaper som opererer på norsk sokkel, og har siden etableringen i 1978 hatt som hovedoppgave å etablere og vedlikeholde en beredskap mot oljeutslipp fra bore- og produksjonsvirksomheten. NOFOs beredskapsplaner er basert på omfattende analyser, hvor hensyn til værforhold, sårbare naturressurser, oljers egenskaper og drivretninger ivaretas.

NOFO har døgkontinuerlig vakt, og vil umiddelbart etter en hendelse mobilisere inntil 14 store oljevernssystemer beregnet for bruk på åpent hav. Gjennom avtaler har NOFO også tilgang til Kystverkets og kommunenes oljevernressurser. Årlig arrangeres omfattende oljevernøvelser for at beredskapen skal være så god som mulig.

Nærmere informasjon om NOFO gis på hjemmesidene <http://www.nofo.no> og i det internettbaserte planverket (<http://planverk.nofo.no>).



Svenskene vil forby, Norge regulere

Kemikalieinspektionen (KemI), SFT sin svenske søster, gikk allerede i juni i år inn for å forby alle PFOS, og få inn en regulering av stoffene i EU. De foreslår at Sverige skal arbeide for en global utfasing av stoffene ved å få de inn i konvensjoner som regulerer miljøgifter. KemI skriver på sin hjemmeside at "Detta skulle innebære ett första steg till

förbud mot att använda ämnet."

SFT går på sin side inn for å regulere PFOS-ene. Dette kommer fram i et strateginotat de sendte over til Miljøverndepartementet i august i år. Årsaken er PFOS og PFOS-relaterte forbindelsers "skadelige helse- og miljøvirkninger", som det står å lese i notatet.

Nye miljøgiftverstinger

PCB og dioksiner er kanskje ikke de verste blant miljøgiftene. Selv om det er mest av PCB i polarmåkene, så er det ikke dette stoffet som fører til flest skader, viser forsker Jan Ove Bustnes.

ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Oksyklordan og HCB er trolig de miljøgiftene som gjør mest ugagn hos polarmåker, mener forsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA), Jan Ove Bustnes.

Dette til tross for at de bare utgjør omtrent tre prosent hver av de totale miljøgiftene i måkene. PCB på sin side utgjør 75 prosent, men er mindre relatert til negative effekter på polarmåkene.

Bustnes la fram sin forskning på et symposium i toksikologi forrige uke.



Giftige polarmåker på Bjørnøya.
(Foto: Georg Bamjord)

SNODIGE POLARMÅKER

De oppsiktsvekkende resultatene til Bustnes kommer fra studier av polarmåker på Bjørnøya. Polarmåkene på Bjørnøya oppfører seg snodig, har forstyrrelser

i immunforsvaret, hormonsystemet og vitaminsystemet på grunn av miljøgifter. Forskerne tror nå at hele populasjonen av polarmåker er påvirket, ved at skadene på den enkelte måke nå

er så store at det får konsekvenser for hele bestanden.

RESTER AV GAMLE SYNDER

Oksyklordan er rester av organiske plantevernmidler kalt kloraner som var populære i bruk til begynnelsen av 1980-tallet, det vil si til folk skjønte at de var giftige. Når klordan kommer ut i naturen omdannes det til blant annet oksyklordan. Bustnes påpeker at oksyklordan er ti ganger giftigere enn moderstoffet.

HCB på sin side er en forkortelse for heksaklorbenzen og er også et gammelt plantevernmiddel, samt at det dannes ved en del industrielle prosesser.

Bjørka hemmes av bakkenært ozon

Bjork som er utsatt for mye ozon trives ikke, viser en svensk studie. Ozonet virker negativt inn på veksten og på fotosyntesen til treet.

ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Sør i Sverige finnes det allerede bjork som lever i områder med så mye ozon at de blir hemmet i sin vekst. Særlig er ungbjørka og bjork i fuktige områder utsatt, viser Johan Uddling fra Universitetet i Göteborg i sin studie.

TAR INN OZON

Bjørka tar inn ozon gjennom spalteåpningene på bladene sine, sammen med karbondioksid. Spalteåpningene er luftsystemet til planter hvor oksygen slippes ut og karbondioksid tas opp. Men når nivåene av ozon blir for høye virker stoffet inn på fotosyntesen til bjørka, det vil si den prosessen hvor treet lager energi ved å bruke karbondioksid.

MISTER BLADER OG ENERGI

Uddling viser i sin studie at høye ozonkonsentrasjoner fører til at bjørka mister bladene sine tidligere om høsten, før næringen i bladene har blitt flyttet ut av dem og lagret sikkert andre steder for bruk til vinteren. Det er denne manglende energien som fører til at bjørka som er utsatt for høye verdier av ozon vokser saktere enn annen bjork.

Ungbjørka er mer utsatt fordi ungdommen ennå ikke har lært å stenge spalteåpningene sine i tørr og varm luft like effektivt som de voksne bjorkene, dermed tar de inn ennå mer ozon.

ALLEREDE ET PROBLEM

Sør i Sverige finnes det allerede konsentrasjoner av ozon hvor bjørka får hemmet sin vekst fordi bladene faller for tidlig av,

viser studien.

Uddling forventer at dette kommer til å bli et økende problem i framtiden i det nivåene av bakkenært ozon forventes å stige. Dette vil stresser bjørka mer enn i dag.

STRESSER I NORGE OGSÅ

I følge Miljøstatus Norge kan det samme problemet som Uddling har påvist på bjørka sør i Sve-

rige, være et faktum også i Norge. De skriver på sine nettsider at "(...)det er grunn til å tro at ozon fører til vekstreduksjoner både for avlinger og skog i Sør-Norge."

Miljøstatus Norge anslår at 100 til 400 millioner kroner årlig går tapt på grunn av ozonets hemmende effekt på hvete-, potet- og gressproduksjonen.

BAKKENÆRT OZON

- Ozon dannes når nitrogenoksider reagerer med flyktige organiske forbindelser under påvirkning av sollys. Økte utslipp av nitrogenoksider fra transport er den viktigste årsaken til problemene med bakkenært ozon.

- Hovedkilden til bakkenært ozon i Norge er langtransportert luftforurensning fra andre europeiske land. Utslipp nasjonalt bidrar også noe til dannelsen av bakkenært ozon, spesielt nær store utslippskilder.

13 nye skogområder vernes

De økte bevilgningene til skogvern gjør at 13 nye områder på til sammen 20 000 dekar blir foreslått vernet allerede i høst. Samtidig videreføres kartlegging av andre verneverdige skogområder.

KRISTIAN S. AAS
kristian.aas@naturvern.no

13 områder som var omtalt i den gamle verneplanen for bar-skog skal nå vernebehandles. Regjeringen foreslår også opptrapping innen andre deler av skogvernet, og vil bruke nesten 40 millioner kroner mer til nytt skogvern i 2005 enn i 2004.

VIKTIG MED AVKLARING

— Områdene vi håper å ferdigbehandle har vært gjennom en lang saksbehandlingsperiode, og er i dag båndlagt. Det er viktig, både for verneinteresser og grunneiere, å få en avklaring i disse sakene, sier rådgiver Asbjørn Solås i Miljøverndepartementet.

Områdene er ikke veldig store, men inneholder ifølge Solås viktige skogsnaturtyper. Til sammen inneholder områdene rundt 11 000 dekar produktiv skog, mens det totale verne-

arealet er på rundt 20 000 dekar. Førstekonsulent Asbjørn Tingstad ved Direktoratet for Naturforvaltning (DN) sier at forslagene om vern vil bli oversendt departementet i løpet av høsten.

— Opprinnelig var det 16 områder vi hadde på blokk, men ett av områdene inngår i den planlagte verneutvidelsen i Rondane Sør og ett ligger på statsgrunn og tas inn i prosjektet med vern av eiendommer som Statskog eier. Det siste området, som ligger i Elsfjord i Nordland, ligger noe bak de andre i saksbehandlingsprosessen, forteller Tingstad.

KARTLEGGER

VERNEVERDIG SKOG

I tillegg til dette vernet vil prosjektet med vern av skogseie-dommer tilhørende Statskog bli forsett. Verneverdige eiendommer som eies av Statskog vil bli kartlagt til våren, og prosessen med vern av eiendommer som

ble kartlagt i sommer vil fortsette.

— I første fase ble det kartlagt eiendommer i Sør-Norge. Til neste år fortsetter vi nordover, forteller Solås.

Også samarbeidsprosjektet med Norges Skogeierforbund om frivillig vern av skogsom-

råder vil fortsette med uforminset styrke. Ti områder i Telemark, Hedmark, Oslo og Akershus er allerede vernet gjennom ordningen, og flere andre prosjekter er under utvikling. Blant annet ønsker departementet vern av kystgranskog i Midt-Norge.

Områder foreslått vernet:

LOKALITET	KOMMUNE	AREAL, DAA
Svingervann	Kristiansand/Songdalen	1405
Rossefjellet	Grimstad	1350
Storskog	Tokke	848
Presteseter	Sande/Hof	3200
Storås	Krødsherad	1804
Haverstingen	Krødsherad/Ringerike	2539
Lunnane	Rollag	208
Dokkene	Modum	398
Tofteskogen (utvidelse)	Hurum	999
Begna	Sør-/Nord-Aurdal	856
Totenåsen (utvidelse)	Østre Toten	176
Nybråten	Frogn	926
Tronkberget	Stor-Elvdal	1290

Men i Nordland hugger Statskog

Statskog er klaget inn for Landbruksministeren for hogst i Nordland.

Verneverdige skogsområder i Statskogs eie skal kartlegges av Direktoratet for naturforvaltning (DN) for eventuelt fremtidig vern. DN kartlegger nå områder i Sør-Norge og skal deretter vurdere statsselskapets områder i Nordland. I mellomtiden har Statskog hogd i et område i Auster-Vefsna i Nordland, som Naturvernforbundet mener er verneverdig. I et brev ber forbundet landbruksministeren gripe inn ovenfor selskapet.

— Statskog driver bevisst sabotasje av verneverdige områder fordi de ikke ønsker



Statskog har hugget i Auster-Vefsna i Nordland.

mer vern, sier Rein Midteng i Naturvernforbundet.

Statskog avviser kritikken og sier til Helgeland Arbeiderblad at de hogger i pakt med rammevilkårene.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

MINDRE AVFALL!

Reservér deg mot reklame.
Merk postkassa di!
Målet er mindre avfall.

Stovanger kommune, fagavdeling renovasjon

Drammen



Sykkeldorado

Vil ha svar fra Skogsholm

Naturvernforbundet Hordaland (NVH) krever å få vite hva samferdselsminister Torild Skogsholm synes om Postens kampanje for å få folk til å fjerne reservasjonen mot uadressert reklame.

KRISTIAN S. AAS
kristian.aas@naturvern.no

NVH vil vite om Skogsholm synes det er akseptabelt av et heleid, statlig selskap å motarbeide ordningen med reservasjon mot uadressert reklame. NVH har brukt mye ressurser på å få folk i Bergen og omegn til å reservere seg, og har blant annet mottatt 50 000 kroner i støtte fra Barne- og Familiedepartementet til dette arbeidet.

BEHANDLES NÅ

Også Grønn Hverdag har stilt spørsmål til Samferdselsdepartementet etter samarbeidskampanjen mellom Posten og IKEA.

— Vi har saken under behandling, og tygger litt på hva vi skal svare, sier Egil Thorstensen i Samferdselsdepartementet.



Faksimile N&M Bulletin 18/2004

Selv om Posten er et selvstyrt aksjeselskap, er det staten som eier alle aksjene, og samferdselsminister Torild Skogsholm er selskapets generalforsamling.

UNDERSØKTE EFFEKT

Posten har også fått gjennomført en undersøkelse av hvor godt

reklamesamarbeidet med IKEA virket. Undersøkelsen ble utført av et eksternt firma, og skal ha kartlagt hvor mange som fjernet sin reservasjon på bakgrunn av kampanjen. Pressesjef Birgitte Lund Nakken i Posten Norge vil ikke oppgi resultatene av målingen.

— Vi, som alle andre, tester og måler våre kampanjer, hvor mange som har fått med seg budskapet, og om reklamen var god og informativ. Det er ikke noe kontroversielt i det, sier Nakken.

— Men Posten var ikke profilert eller nevnt i denne kampanjen. Finnes det da andre måter å måle suksessen på enn å finne ut hvor mange som faktisk fjernet reservasjonen?

— Ja, det gjør det, sier Nakken.

Trafikkork kan gi hjerteinfarkt

Trafikk-kork øker sjansen for å få hjerteinfarkt, viser en tysk studie.

Sjansen for å bli rammet er tre ganger større hos de som sitter fast i trafikken, sier studien som er publisert i The New England Journal of Medicine. Om økningen skyldes stress eller at man er mer utsatt for trafikk-forurensning, har forskerne imidlertid ikke funnet ut av.

Studien baserer seg på intervjuer med 691 personer som overlevde hjerteinfarkt i perioden 1999 til 2001.

Å reise miljøvennlig hjelper lite i denne sammenheng: Sjansen for å få infarkt er om lag tre ganger høyere blant alle grupper som står fast i trafikken, uansett om de reiser med bil, kollektivtrafikk eller sykkel.

Avviser ulve-kritikk

Ulveforsker Petter Wabakken mener fellingstillatelsen på en ulv i Rendal ikke holder faglig mål. Miljøvernminister Knut Arild Hareide avviser kritikken.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Etter flere avslag fra Direktoratet for naturforvaltning (DN), skar Hareide i høst gjen-nom og ga fellingstillatelse til en ulv i Koppang-flokken.

— Vi har gitt fellingstillatelse for en ulv, som gjelder på innmark ut oktober. Begrunnelsen er at skadeomfanget har blitt så stort - og det har blitt større etter at DN ga sin innstilling. Så dette er overhodet ingen overprøving av DN, sier Hareide til N&M Bulletin.

— Betyr dette at vi går over

til å forvalte dyrene utfra hvor stor skade de gjør?

— Nei, det er ingen grunn til å stille spørsmål ved bestandsmålene. Vi skal videreføre det brede politiske kompromisset i Stortinget, forsikrer statsråden.

I avgjørelsen heter det at felling i dette reviret ikke vil føre til spredning av flokken, eller til redusert overlevelse for valpene.

— Her går departementet inn på et fagfelt og sier med sikkerhet noe som myndighetene har bedt forskningsmiljøet finne ut av, sier Wabakken til Nationen.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.



MINDRE AVFALL!

Unngå engangsprodukter – velg varer med lang levetid. Og varer med miljømerke. Målet er mindre avfall.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Boken Limits to Growth fra 1972 føyde seg inn i den lange rekken av dommedagsprofetier som ble publisert på 1970-tallet. Tidens tann har gjort det stadig tydeligere at dette var en useriøs overdramatisering og feilfokusering som vi som er opptatt av miljø bør ta til motmele mot, skriver Bjart Holtsmark i denne kommentaren.

Dommedagsprofetier

– et middel som helliges av målet?

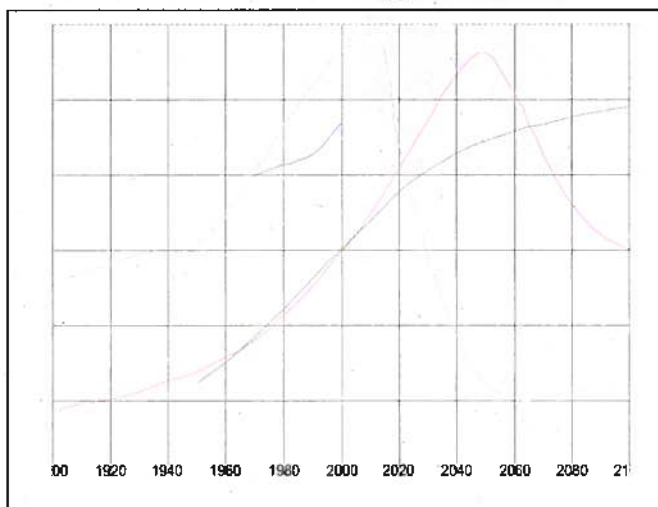


BJART HOLTSMARK

Tidligere i høst kritiserte jeg i en kronikk i Aftenposten boken "Limits to Growth" fra 1972 (heretter LTG1). Bakgrunnen var at en av forfatterne, Jørgen Randers (BI/WWF), i en kronikk i august hadde forsvart boken og hevdet at en "oppdatering etter 30 år viser at våre anslag fra den gang hittil har holdt stikk". Randers omtalte også den nye boken "Limits to Growth - the 30-Year Update" (LTG2). Med denne kommentaren i N&M Bulletin ønsker jeg å utdype hvorfor jeg mener at vi som er opptatt av miljø bør ta til motmele mot useriøse dommedagsprofetier.

FIKTIV ENERGIMANGEL

De to bøkene presenterer simuleringer med noe forfatterne kaller en modell av verdensøkonomien. I basis-scenariet, som er ganske likt i begge bøkene, ledes verden ut i en økonomisk katastrofe omkring 2100. "Da inntrer et plutselig vendepunkt. (...) Årsaken er mangel



Boken "Limits to Growth - the 30-Year Update" er full av fell og unøyaktigheter hevder Bjart Holtsmark. Blant annet peker han på at 30 år gamle prognoser om vekst i global matproduksjon ifølge boken har truffet den historiske utviklingen godt. Som denne figuren viser, stemmer ikke dette.

på energiresurser ... og [at] verdenssamfunnet ikke klarer å bringe til veie tilstrekkelige mengder fornybar energi i tide." (Randers, Aftenposten 7.8.2004). I løpet av noen få tiår faller matproduksjonen pr hode med 80 prosent. Verdens folketall nesten halveres, jfr. figuren.

I de nevnte scenariene er det, ifølge Randers, mangel på energi som forårsaker katastrofen. Dette er helt ute av proporsjoner. Verden har nærmest ubegrenset tilgang på energi fra solen, og den teknologiske fremgangen på området gjør at vi bør kunne regne med en langt mindre dramatisk overgang til et samfunn basert på fornybare energikilder. Problemer blir det ganske sikkert, også av miljømessig karakter. Men det er ingen ting som tyder på at problemene vil få noe i

nærheten av de dimensjoner man her beskriver.

BLINDE FOR LØSNINGER

LTG-bøkene er ikke konstruktive eller løsningsorienterte med sin overdramatisering. Og de stiller seg på siden av den omfattende samfunnsøkonomiske forskningen som skjer på ressurs- og miljøspørsmål. Det er betegnende at forfatterne i LTG2 ikke referer til eller forsøker å imøtegå den meget omfattende krukken som den første boken har blitt gjenstand for fra noen av verdens ledende samfunnsforskere på feltet. I stedet tegner forfatterne et glansbilde av LTG1. Eksempelvis heter det at boken viste en vekst i global matproduksjon som har truffet den historiske utviklingen "quite well" (side xviii). Som figuren

her viser, stemmer ikke dette. Og det er allerede nå klart at spådommen om at verden skal begynne å gå tom for fossil energi rundt 2010 var en ren skivebom.

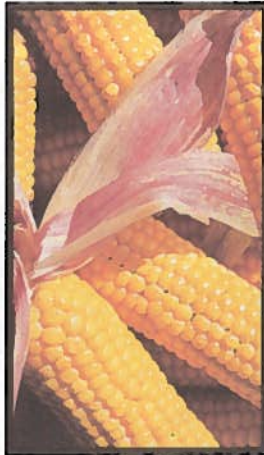
Når jeg kritiserer LTG, så betyr ikke det at jeg mener miljøproblemene er enkle å løse. Tvert imot mener jeg det motsatte. Men nettopp derfor må man være konstruktiv og etterrettelig i sin tilnærming til disse spørsmålene. I denne sammenheng er det også et poeng at forfatterne i LTG2 hiver seg på tidens politiske moteretninger, med for eksempel en helt primitiv kritikk av frihandel og uklare synspunkter i retning av at vårt økonomiske system i sin natur leder til den skisserte typen katastrofer. I lys av at vi etter alt å dømme må løse alle miljøproblemene nettopp innenfor rammene av frihandel og vårt markedsbaserte samfunn, er dette lite konstruktivt.

Mitt budskap er at heller ikke i miljøsammenheng bør man "rope ulv" i utide, for da er det ingen som lytter når det faktisk kommer en ulvesflokk. I klimasammenheng lider vi kanskje nå nettopp av de massive dommedagsprofetiene såkalte "miljøforkjempere" har stått for i årevis. Man må også ta innover seg at verden faktisk har andre problemer enn miljø. Alle med kunnskaper må derfor bidra til saklig informasjonsspredning for å kunne gi beslutningstakere grunnlag for å prioritere riktig mellom ulike utfordringer.

Siden sist

Arter

• En tredel av verdens amfibier, som frosker, padder og salamandere, er utryddingstruet, ifølge studien Global Amphibian Assessment som er publisert i Science. Over 500 forskere fra 60 land deltok i studien.



Mat

• 55 prosent sier at de handler økologisk mat, i hvert fall av og til, skriver Nationen. Dette ifølge en undersøkelse gjennomført av Eco Commerce

Energi

• Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk har fått konsesjon til å bygge Norges største vindpark i Vikna i Nord-Trøndelag.

Parken vil bestå av inntil 99 vindmøller, som vil kunne produsere ca 870 GWh. Det tilsvarer årsforbruket til om lag 43 500 boliger.



• Olje- og energiministeren inviterer oljeselskapene til å nominere blokker til 19. konsesjonsrunde på norsk kontinentalsokkel. Det tas sikte på å utlyse konsesjonsrunden før sommeren 2005, skriver Dagens Næringsliv.

Fisk

• Det internasjonale råd for havforskning (ICES) er svært bekymret for flere fiskebestander i Nordsjøen. ICES anbefaler at det ikke fiskes torsk i Nordsjøen i 2005.



Natur

• Smiths venner har kommet til enighet med Skifte eiendom og gir fra seg Østre Bolærne, melder Tønsbergs Blad. Som erstatning overtar Smiths venner Forsvarets eiendommer på Syningen i Ål.



Forurensning

• Statens forurensnings- tilsyn har gitt Hydro til- latelse til bruk og utslipp av kjemikalier og utslipp til luft i forbindelse med boring i Barentshavet.



Samferdsel

• Vei- og flytrafikken i Europa vokser på bekostning av mer energieffektive transportmidler, skriver Det europeiske miljøbyrået (EEA) i en ny rapport.

• På togstrekningene Røros-Trondheim og Røros-Hamar var det ved utgangen av september en passasjerøkning på rundt 25 prosent i forhold til i fjor, skriver Adresseavisen. NSB mener økningen skyldes billige billetter og høyere punktlighet.

Bistand

• Norsk bistand til vannformål er redusert fra 3,1 prosent i 1999 til 1,5 prosent av den bilaterale bistanden i 2003. I Afrika er innsatsen redusert med 75 prosent i samme periode, viser en rapport fra flere miljø- og bistandsorganisasjoner.

Miljøtorget

VELUX®

TAKVINDUER

www.VELOUX.no



**Sør-Trøndelag
Fylkeskommune**



Vi som jobber på jernbanen er stolte
fordi vi også gjør en innsats
for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

NOFO
www.nof.no

kalenderen

15. - 16. NOVEMBER

Nordisk fjellrevseminar
Sted: Teveltunet Fjellstue,
Meråker.

Arr: Prosjekt Fjellrev
www.fjellrev.no

17. NOVEMBER

Debattemøte om vindkraft
Erik Solheim, NNV og Ane
Kismul, NU
Sted: Naturvernforbundet
Hordaland, Jacobsfjorden,
Bryggen, Bergen kl. 19
www.naturvern.no/hordaland

6. DESEMBER

Seminar om vindkraft
Arr: Norsk-Tysk Handelskammer
og Deutschen Energie-Agentur
GmbH
Sted: Oslo
Info: Petra Rassmann,
Tlf: 22 12 82 36

Svanemerket....

redaksjon

REDAKTØR:
Audun Garberg | Tlf. 23 10 96 07
ag@naturvern.no

REDAKSJON:
Elisabeth Kirkeng Andersen
Tlf. 23 10 96 06 | eka@naturvern.no
Kristian S. Aas | Tlf. 23 10 96 08
kristian.aas@naturvern.no

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 23 10 96 10 | faks 23 10 96 11
Mail: redaksjonen@naturvern.no
www.nmb.no

ABONNEMENT: 290 pr. år [privat] 650 pr. år
[bedrifter] **ANNONSER:** HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 12.11.2004

Fyrer for røykerne... og kråka

Røykeloven har ført til en massiv oppblomstring av gassbrennere, stråleovner og varmelamper på uteserveringer. Hver gassbrenner slipper ut rundt 15 kilo CO₂ hver dag.

KRISTIAN S. AAS
kristian.aas@naturvern.no

Utestedene rustet seg for vinterkulda og julebordsesongen. Ifølge en av de største forhandlerne av gassovner, Hafnor i Kristiansand, har salget steget betraktelig etter innføringen av røykeloven. Loven fører til at mange utesteder ønsker å varme opp utearealene sine, og tobakksindustrien legger til rette for at de kan gjøre akkurat dette.

— Vi fikk enormt mange henvendelser fra våre kunder etter at røykeloven trådte i kraft, med forespørsel om hva vi kunne gjøre for å legge bedre til rette for røykere. Vi testet ut varmelamper og gassovner, og forhandlet oss frem til gunstige avtaler med leverandører av disse, forteller informasjonssjef Jan Robert Kvam i J. L. Tiedemanns Tobakksfabrik.

I tillegg til å videreselge varmelamper, har fabrikken delt ut over 100 gassbrennere og varmelamper til utesteder.

— Vi ønsker jo at det skal være mulig å ta seg en røyk uten å pådra seg en forkjølelse eller det som verre er, sier Kvam. Han vil ikke ta noe av ansvaret for utslippene gassovnene fører med seg.

— Dette er drevet frem fra annet hold. Regjeringen foreslo røykeloven, og Stortinget vedtok den. Du trengte vel ikke være et



Havana Social Club i Oslo har en gigantisk uteservering, der seks gassbrennere og 20 varmelamper sørger for komforten.

geni for å kunne forutse utviklingen med mer oppvarming av utearealer, mener Kvam.

Ett av utestedene som har gått lengst i å tilrettelegge for røykerne, er Havana Social Club i Oslo. Her er et stort uteareal overbygd med tak, og fylt med seks gassbrennere og 20 elektriske varmelamper. Gassbrennerne bruker 30 kilo propan daglig, noe som ifølge Statens

forurensningstilsyn gir et daglig utslipp på 90 kilo CO₂, bare på denne uteserveringen.

— Vi har en ganske unik uteservering, men det er ikke bare på grunn av røykeloven. Vårt konsept er at stedet skal være litt sydlandsk, og da hører uteservering med. Men det er klart at vi slo to fluer i en smekk her, sier restaurantsjef José Lima ved Havana Social Club.

“Massene som tas opp, blir lagret utenfor reservatet, og skal fylles tilbake senere.”

FYLKESMILJØVERNSJEF PÅL OTTO HANSEN I VESTFOLD FORKLARER NRK
HVORFOR GRAVINGEN I ILENE NATURRESERVAT ER “ET BEGRENSET INNGREP”